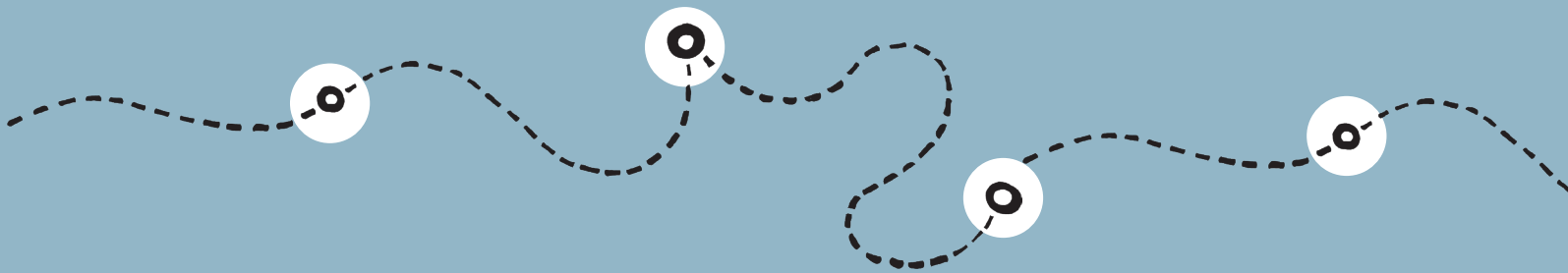

10 väitettä ja faktaa

turvapaikanhakijoista ja pakolaisista

10 väitettä ja faktaa turvapaikanhakijoista ja pakolaisista

SISÄLTÖ

Euroopan rajat.....	4
”Turvapaikkashoppailu”.....	5
Paperittomat siirtolaiset	6
Pakolaisuuden määritelmä.....	7
Elintaso ja köyhyys.....	8
Pakolaisuuden ehkäisy lähtömaassa	9
Verovarojen käyttö ja suomalainen huono-osaisuus	10
Ilman huoltajaa saapuvat turvapaikanhakijalapset.....	11
Koulutus ja työllistyminen	12
Miehet turvapaikanhakijoiden enemmistönä	13
Käsitteitä.....	14
Lisätietoja.....	15

1. Euroopan rajat vuotavat ja turvapaikanhakijoiden määrä kasvaa vuosi vuodelta.

Turvapaikanhakijamäärään vaikuttaa merkittävimmin se, millaisia kriisejä ja konflikteja maailmassa on. Eniten pakolaisuutta ovat viime vuosina tuottaneet Afganistanin, Irakin ja Somalian kriisit. Suurimillaan Euroopan turvapaikanhakijamäärät olivat viimeksi Bosnian sodan aikaan vuonna 1992, jolloin Länsi-Eurooppaan tuli 650 000 hakijaa. Euroopan turvapaikanhakijamäärät ovat 2000-luvulla olleet noin puolet tästä.

Myös Suomen maahanmuuttajista vain pieni osa on turvapaikanhakijoita tai pakolaisia. Yleisimmät syyt maahanmuuttoon ovat avioituminen, työ tai opiskelu. Vuosina 2006–2009 Suomeen on vuosittain saanut oleskeluluvan 2000–3000 turvapaikanhakijaa, kiintiöpakolaista ja heidän perheenjäsentään. Tämä on noin seitsemäsosa kaikesta maahanmuutosta.

Turvapaikanhakijoiden määrä vaihtelee vuosittain kaikissa EU-maissa. Suomeen on 2000-luvulla tullut hakijoita 1500–6000 henkilöä vuodessa. Suomen osuus Euroopan unionin alueen turvapaikanhakijoista on noin prosentti. Turvapaikanhakijoiden lisäksi Suomi vastaanottaa vuosittain kiintiöpakolaisia UNHCR:n kautta. Pakolaiskiintiö on pitkään ollut 750 henkilöä vuodessa.

YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n mukaan kansainvälisiä pakolaisia on noin 16 miljoonaa, joista runsaat 10 miljoonaa kuuluu UNHCR:n mandaatin alle. Lähi-idän alueen vajaat viisi miljoonaa palestiinalaista pakolaista ovat YK:n palestiinalaispakolaisten avustusjärjestön UNRWA:n vastuulla. Sen lisäksi maansisäisiä pakolaisia on arviol-

ta 26 miljoonaa, joista yli puolta avustaa UNHCR. Neljä viidesosaa maailman pakolaisista asuu lähtömaidensa lähialueilla, usein kehitysmaissa sijaitsevilla pakolaisleireillä tai kaupunkilummeissa.

Euroopan rajoja vartioidaan yhä tiukemmin, mikä on vähentänyt maahantulijoiden määrää. Jäsenvaltioiden rajavalvontayhteistyötä on vuodesta 2005 koordinoanut rajaturvallisuusvirasto Frontex, jonka operaatioissa käännytetään vuosittain tuhansia siirtolaisia takaisin lähtömaihin. Kotimaistaan pakenevilla ei ole juuri mitään laillisia maahantulon väyliä, joten heidän on pakko turvautua ihmisalakuljetukseen. Rajavalvonnan kiristäminen ei ratkaise sääntelemättömän muuttoliikkeen ongelmaa, vaan pahimmillaan valvonta lisää ihmisalakuljetusta. Turvapaikkaa hakevat joutuvat ottamaan yhä isompia riskejä päästäkseen turvaan.

Lähteet ja lisätieto:

Maahanmuuttoviraston oleskelulupa- ja turvapaikkatilastot
www.migri.fi
Eurostat siirtolaisuus- ja turvapaikkatilastot
epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/
UNHCR Global Trends -vuosittelastot
www.unhcr.org
Rajaturvallisuusvirasto Frontex
www.frontex.europa.eu

2. ”Turvapaikkashoppailijat” kiertävät Euroopassa maasta toiseen ja käyttävät hyväkseen turvapaikkajärjestelmää.

Dublin-asetuksen mukaan se EU:n jäsenvaltio, jossa turvapaikanhakija ensimmäisenä hakee turvapaikkaa, on velvollinen käsittelemään hakemuksen. Dublin-järjestelmän lähtökohta on, että EU:n jäsenmaissa on yhtenäiset turvapaikkajärjestelmät. Todellisuudessa jäsenvaltiot soveltavat pakolaisten vastaanoton ja suojelun myöntämisen kriteereitä hyvin vaihtelevasti.

Samasta maasta ja samasta tilanteesta tulleen turvapaikanhakijan todennäköisyys saada kansainvälistä suojelua vaihtelee jopa nollan ja 95 % välillä jäsenmaasta toiseen. Ihmisoikeusjärjestöt ovat kuvanneet tilannetta hakijan näkökulmasta turvapaikka-arpapeliksi. Etelä-Euroopan maista Kreikassa, Italiassa ja Maltalla vastaanotto-olosuhteet ovat erittäin huonot tai vastaanottokeskuksia ei edes ole.

Monet Eurooppaan saapuvista turvapaikanhakijoista ovat jättäneet taakseen kaiken ja pelkäävät palauttamista kotimaahansa. Kun ensimmäinen EU-maa hylkää turvapaikkahakemuksen, on monen hakijan ainoa vaihtoehto pyrkiä toiseen maahan ja toivoa myönteistä päätöstä.

Turvapaikanhakijoiden siirtyminen maasta toiseen on yleisurooppalainen ilmiö. Ihmisille itselleen se on inhimillinen tragedia. Osa maasta toiseen kiertävistä turvapaikanhakijoista ei ole päässyt asianmukaiseen turvapaikkatutkintaan yhdessäkään maassa. Ilman mahdollisuutta päästä laillisiin töihin, opintoihin tai kotouttamistoimien piiriin turvapaikanhakijalla on riski joutua harmaille työmarkkinoille tai ihmiskaupan uhriksi. Kaikkein haavoittuvimmassa

asemassa oleville, kuten lapsille tai vakavasti traumatisoituneille ihmisille, tilanne on vaikein.

Monissa EU-maissa turvapaikanhakijoille tehdään kielteisiä päätöksiä tietäen, ettei heitä pystytä palauttamaan lähtömaiden tilanteen takia. Ihmiset jätetään kielteisen turvapaikkapäätöksen jälkeen oikeudettomaan tilaan ilman minkäänlaista oleskelulupaa. He asuvat kyseisessä maassa, mutta ovat käytännössä yhteiskunnan ulkopuolella.

Lähteet ja lisätietoa:

Dublin-asetus (Neuvoston asetus EY 343/2003)
European Council on Refugees and Exiles (ECRE):
Sharing Responsibility on Refugee Protection:
Dublin reconsidered
www.ecre.org

3. Ilman asianmukaisia papereita ja passia saapuvat turvapaikanhakijat ovat laittomia siirtolaisia.

Henkilö, joka hakee turvapaikkaa, ei oleskele maassa laittomasti. Pakolaissopimuksen 31. artiklan ja Suomen rikoslain (17.luku 7 §) mukaan pakolaista ei tule rangaista luvattomasta maahantulosta. Sillä, saapuuko turvapaikanhakija oikeilla tai väärennetyillä papereilla, ei ole vaikutusta mahdollisen suojelun myöntämiseen.

Maahantulosäännösten takia useimmat vainoa tai konflikteja pakenevat joutuvat turvautumaan ihmisalakuljetukseen ja väärennetyihin papereihin. Turvapaikan hakemista varten ei voi saada viisumia lähetystöstä. Kohdemaassa on usein mahdotonta saada EU-maissa hyväksyttävää asiakirjoja. Taustalla voi olla lähtömaan sekasortoinen tilanne ja/tai hakijan vainottu asema. Esimerkiksi Somaliassa, jossa hallinnollisia rakenteita ei käytännössä ole, passeja tai muita asiakirjoja on mahdotonta saada. Mikäli pakolaista vainoavat kotimaan viranomaiset, vieraan maan viisumin hankkiminen voi olla vaarallista.

Suomeen tulevista turvapaikanhakijoista suurimmalla osalla ei ole passia tai muuta henkilöllisyyttä pitävästi todistavaa asiakirjaa. Pakolaisuudessa eläminen tai turvapaikanhakijaksi lähteminen ei kuitenkaan ole laitonta. Pakolaissopimukseen sekä Suomen ulkomaalais- ja perustuslakeihin sisältyvän palautuskieltosäännön (*non-refoulement*) mukaisesti ketään ei saa palauttaa alueelle, jossa häntä uhkaa vaino, kidutus tai muu epäinhimillinen kohtelu. Palautuskiellon periaatetta on noudatettava riippumatta siitä, onko henkilöllä vaadittavat asiakirjat vai ei.

Lähteet ja lisätietoa:

Pakolaisten oikeudellista asemaa koskeva yleissopimus
Schengen Borders Code

4. Vain Geneven pakolaissopimuksen mukaisen turvapaikan saaneet ovat oikeita pakolaisia. Muita Suomella ei ole velvollisuutta auttaa.

Turvapaikanhakija voi saada pakolaisen statuksen eli turvapaikan, tai hänelle voidaan myöntää oleskelupa toissijaisen tai humanitaarisen suojelun perusteella. Suomessa oleskelulupa voidaan myöntää myös yksilöllisistä inhimillisistä syistä tai tilapäisenä, mutta tällöin kyse ei ole kansainvälisestä suojelusta.

Turvapaikka perustuu Geneven pakolaissopimuksen pakolaisen määritelmään, joka laadittiin toisen maailmansodan jälkeisessä tilanteessa. YK:n pakolaisjärjestö UNHCR laatii säännöllisesti ohjeita siitä, kuinka allekirjoittajamaiden tulisi sopimusta tulkita. Sopimuksen kautta valtiot ovat periaatteessa sitoutuneet ohjeistusten noudattamiseen. Turvapaikan saaminen edellyttää riittävän vakavien oikeudenloukkauksien vaaraa, jotka voivat liittyä henkilön alkuperään, uskontoon, kansallisuuteen tai tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumiseen tai poliittiseen mielipiteeseen.

Pakolaissopimuksen rinnalle on myöhemmin laadittu muita kansainvälistä suojelua koskevia säännöksiä, joita sovelletaan laajalti muun muassa Euroopan maissa. Jos turvapaikan saamisen yksilölliset edellytykset eivät täyty, mutta hakija on vaarassa joutua oikeudenloukkausten kohteeksi ja on siksi kansainvälisen suojelun tarpeessa, hän voi saada toissijaista suojelua.

Euroopan unionin ns. pakolaisen määritelmädirektiivissä on yhteiset kriteerit turvapaikan ja toissijaisen suojelun myöntämisestä, joita jäsenmaiden on noudatettava ja sisällytettävä kansallisiin lakeihinsa. Turvapaikan ja toissijaisen suojelun lisäksi enemmistö EU-maista myöntää myös humanitaarista suojelua. Pakolaissopimuksen lisäksi kansainvälistä suojelua koskevissa päätöksissä on noudatettava Euroopan ihmisoikeussopimuksen ja kidutuksen vastaisen yleis-

sopimuksen säännöksiä.

Eri maissa on hyvin vaihtelevat käytännöt siinä, millä kriteereillä turvapaikka myönnetään. Joissakin maissa huomattava osa hakijoista saa pakolaisen statuksen. Toisissa maissa taas muita suojeluperusteisia lupia myönnetään paljon, ja turvapaikka vain murto-osalle. Saman lähtömaan tilannetta saatetaan tulkita eri jäsenmaissa eri tavalla. Lisäksi erilaisiin oleskelulupiin sisältyvät oikeudet voivat vaihdella eri maissa. Suomessa kynnys turvapaikan myöntämiseen on aina ollut erittäin korkea, ja muita suojeluperusteisia oleskelulupia on myönnetty enemmän. Suomessa henkilön oikeudet ja etuudet ovat kuitenkin lähes samat riippumatta oleskeluluvan tyypistä.

EU:n nykyiset turvapaikkadirektiivit asettavat vähimmäisvaatimukset suojelun tasolle. Suomessa lainsäätäjä eli eduskunta on katsonut, että humanitaarisen suojelun myöntäminen on oikeudellinen velvoite, ei pelkästään poliittinen valinta. Sisällyttämällä humanitaarinen suojelu ulkomaalaislakiin voidaan turvata paremmin se, ettei Suomea sitovaa palautuskiellon periaatetta rikota käännyttämällä ihmisiä hengenvaarallisiin olosuhteisiin.

LÄHTEET JA LISÄTIETOA:

EU:n määritelmädirektiivi koskien pakolaisia ja muita kansainvälistä suojelua saavia (Neuvoston direktiivi 2004/83/EY)

Ulkomaalaislaki

www.finlex.fi

Pakolaisoikeutta aloittelijoille sivustolla

www.muuttoliikkeessa.fi

5. Turvapaikanhakijat pakenevat kotimaansa köyhyyttä ja etsivät parempaa elintaso.

Vakavat aseelliset konfliktit ja ihmisoikeusloukkaukset tapahtuvat usein maailman köyhimmässä maissa. Köyhyys, epätasa-arvo ja väkivaltaiset konfliktit ruokkivat toisiaan. Teollisuusmaihin tulevista turvapaikanhakijoista huomattava osa tulee Afganistanin, Somalian, Zimbabwen tai Eritrean kaltaisista erittäin köyhistä maista. Köyhyys itsessään ei kuitenkaan oikeuta saamaan kansainvälistä suojelua. Jos huono elintaso on ainoa peruste turvapaikkahakemukselle, hakemus hylätään.

Osa pakolaisista jatkaa matkaa ensimmäisestä maasta, johon he ovat päässeet pakenemaan, mutta jossa he eivät saa tarvittavaa suojelua. Pakolaisen oikeuksiin kuuluu myös oikeus ansaita oma elantonsa, mutta käytännössä pakolaisleirit tarjoavat mahdollisuuden siihen vain hyvin harvoille.

Kaupungeissa elävien pakolaisten määrä on kasvanut kaupungistumisen edetessä kehitysmaissa. UNHCR arvioi, että sen mandaatin alle kuuluvista pakolaisista jo puolet elää kaupungeissa, usein slummeissa tai hökkelilylissä. He eivät yleensä saa terveys- tai sosiaalipalveluja ja elanto hankitaan harmaan talouden piiristä. Isoja pakolaiskeskittymiä on muun muassa Pakistanissa, Syyriassa, Keniassa

ja Etiopiassa. Sekä kehitysmaiden pakolaisleireillä että kaupungeissa elävillä pakolaisilla on usein heikot mahdollisuudet kotoutua kyseiseen maahan eivätkä he voi palata kotimaahansa.

Turvapaikkajärjestelmän tarkoitus ei ole ratkaista köyhyyden ja konfliktien ongelmia, vaan tarjota viimekätistä suojaa ihmisille, jotka eivät voi palata kotimaahansa. Ensisijaisesti tulisi vaikuttaa pakkosiirtolaisuuden syihin kansainvälisellä yhteistyöllä, kuten kehitys- ja kauppapolitiikalla. Kehityspolitiikkaan suunnatut resurssit ovat kuitenkin vaatimattomat. Useimmat maat, mukaan lukien Suomi, eivät ole nostaneet kehitysapuaan sille tasolle, johon ne ovat YK:ssa sitoutuneet.

Lähteet ja lisätieto:

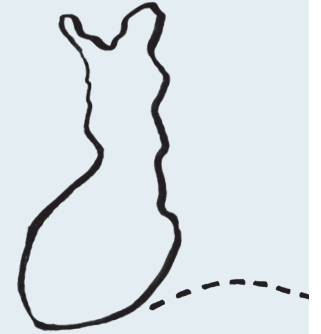
Forced Migration online (Oxford University)

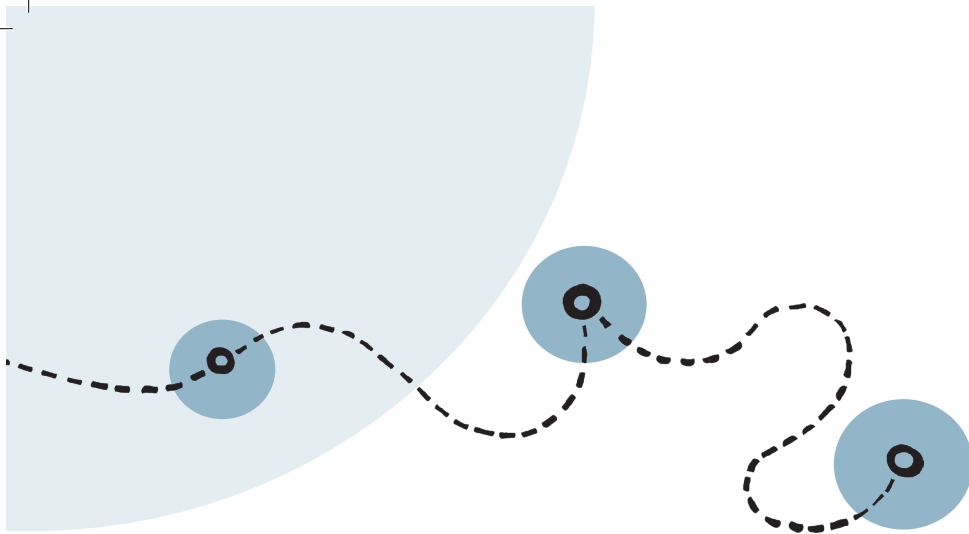
www.forcedmigration.org

United Nations Development Programme (UNDP)

Human mobility and development, Human Development Report 2009

www.undp.org

6. Pakolaisia pitäisi auttaa lähtömaissa tai niiden lähialueilla.

Lähtökohtaisesti kaikkien valtioiden pitäisi pystyä takaamaan ihmisille perustavanlaatuiset elämisen edellytykset ja ihmisoikeuksien toteutuminen, jolloin pakkosiirtolaisuutta ja pakolaisuutta laajassa mitassa ei syntyisi. Ihannetilanteessa ongelmat ratkaistaan kotimaassa tai mahdollisimman lähellä kotimaata. Tämä ei kuitenkaan aina ole mahdollista. Hengenvaarassa tai vakavien oikeudenloukkausten kohteena olevilla ihmisillä on oikeus lähteä maastaan ja hakea kansainvälistä suojelua. Oikeus on kirjattu muiden muassa ihmisoikeuksien julistukseen, Geneven pakolaissopimukseen ja EU:n perusoikeuskirjaan.

Valtaosa maailman pakolaisista elää jo nyt kotimaidensa lähialueilla tai paossa omassa maassaan. Köyhien kehitysmaiden pakolaisvastuun lisäämistä entisestään on siksi vaikea perustella. Pakolaisten keskittäminen suurille leireille ei myöskään ole kestävä eikä

inhimillinen ratkaisu, sillä yleensä leireillä asuvilla ei ole virallista statusta siihen kuuluvine kansalaisoikeuksineen, eikä todellisia mahdollisuuksia kotoutua tai tienata omaa elantoaan. Lähialueilla ihmisoikeustilanne voi olla yhtä huono kuin lähtömaassa.

Pakolaisongelmaa voidaan helpottaa edistämällä konfliktinehkäisyä, tehokasta kehityspolitiikkaa, suojelua lähialueilla sekä kiintiöpakolaisten vastaanottoa yhä useampiin maihin. Turvapaikanhakijoiden vastaanottaminen ei ole ristiriidassa sen kanssa, että pakolaisongelmaa pyritään ratkaisemaan myös muilla tavoin.

Lähteet ja lisätietoa:

UNHCR Global Trends www.unhcr.org

7. Verovaroja pitäisi käyttää ensisijaisesti suomalaisten huono-osaisten auttamiseen eikä pakolaisiin.

Kuten 145 muulla YK:n pakolaissopimuksen allekirjoittaneella maalla, on Suomella velvollisuus omalta osaltaan auttaa kansalaistensa lisäksi myös niitä, jotka eivät ole turvassa omassa maassaan.

Kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja EU:n turvapaikkadirektiivit edellyttävät, että turvapaikkahakemukset on tutkittava asianmukaisesti ja vastaanotto on järjestettävä menettelyn ajaksi. Järjestelmän aiheuttamia kuluja voidaan parhaiten vähentää tehostamalla turvapaikkapäätöksentekoa niin, että tuloksena on mahdollisimman oikeusvarmoja päätöksiä kohtuullisessa ajassa.

Perustuslain mukaan keskeisimmät ihmisoikeudet kuuluvat Suomessa myös ulkomaalaisille ja kaikkia on kohdeltava yhdenvertaisesti.

Suomi kuuluu maailman rikkaimpien maiden joukkoon eikä meillä ole pakolaisten kotimaiden kaltaista vainoa ja köyhyyttä. Myös Suomesta on lähdetty pakolaisiksi; yli 70 000 suomalaislasta pääsi sotavuosina turvaan Ruotsiin ja Tanskaan.

Toimiva turvapaikkajärjestelmä mahdollisimman monessa maassa on myös kansallisen edun mukaista ja viime kädessä suomalaistenkin turva, vaikka pakolaisuuden uhkaa ei juuri nyt olekaan näköpiirissä. Suomi on maailmalla uskottava toimija, jos sen oma ihmisoikeuspolitiikka on johdonmukaista. Siksi pakolaisia ja turvapaikanhakijoita on kohdeltava sitovien kansainvälisten normien mukaan.

8. Ilman huoltajaa saapuvat turvapaikanhakijalapsen ovat ”ankkurilapsia”. Vanhemmat käyttävät lapsiaan hyväkseen lähettäessään heitä yksin Suomeen, jotta voisivat itse tulla perässä.

Yksintulleet alaikäiset ovat erityisen haavoittuvainen ryhmä turvapaikanhakijoiden joukossa. Suomeen ilman huoltajaansa saapuneiden turvapaikanhakijalasten määrä on viime vuosina vaihdellut alle sadasta noin 700 lapseen vuodessa.

Eniten lapsia saapuu väkivaltaisista konflikteista kärsivistä maista kuten Irakista, Somaliasta, Afganistanista ja Kongosta. Monet ovat kokeneet aseellisia hyökkäyksiä ja taisteluja, he ovat vaihtaneet asuinpaikkaa useaan kertaan, usein perheenjäseniä on kuollut tai kadonnut.

Lapsi voi olla vaarassa häneen itseensä tai perheeseensä kohdistuvan väkivallan vuoksi. Vanhemmat tai muut huoltajat voivat myös lähettää lapsensa pois turvataksena tälle paremman elämän. Toisinaan lapsi pakenee oman perheensä tai sukunsa häneen kohdistamaa uhkaa, kuten pakkoavioliittia, kunniaväkivaltaa tai silpomista.

Olipa syy kotimaasta lähtöön mikä tahansa, ilman huoltajaa tulleella turvapaikanhakijalapsella on yleensä ollut hyvin vähän vaikutusvaltaa omaan haavoittuvaan asemaansa.

Lapsia kuuluu suojella paitsi pakolaisina, myös ensisijaisesti lapsina. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsilla on oikeus valtioiden antamaan erityiseen suojeluun ja tukeen. Sama periaate on kirjattu useisiin EU:n asiakirjoihin.

Mikäli lapselle myönnetään turvapaikka tai oleskelulupa toissijaisen tai humanitaarisen suojelun perusteella, hänellä on oikeus hakea oleskelulupaa Suomeen vanhemmilleen ja alaikäisille naimattomille

sisaruksilleen. Yksintullut lapset voi saada myös kielteisen päätöksen tai hänet voidaan palauttaa Dublin-asetuksen mukaisesti toiseen EU-maahan. Maahanmuuttoviraston tilastojen mukaan Suomeen yksin tulleiden alaikäisten perheenjäsenille myönnettiin vuosina 2000–2009 yhteensä alle tuhat oleskelulupaa.

Jos ilman huoltajaa tullut ehtii täyttää 18 vuotta perheenyhdistämishakemuksen käsittelyn aikana, perheenjäsenille ei myönnetä oleskelulupaa. Poikkeuksena on tilanne, jossa hakemuksen käsittely on merkittävästi viivästynyt hakijasta tai perheenkokoajasta riippumattomasta syystä ja hakija on myötävaikuttanut asian selvittämiseen. Säännös on hyvin tulkinnanvarainen ja voi johtaa siihen, että oikeus perhe-elämään ei toteudu hitaan päätöksenteon takia.

Perheenyhdistämishakemusten käsittely on hidasta. Perheenjäsenet joutuvat matkustamaan kuulemisiin ja DNA-testeihin Suomen lähetystöihin, mikä voi vaatia pitkiä matkoja vaarallisissa olosuhteissa. Hakemuksen käsittelyn aikana perheenjäsenet voivat olla vaarassa joutua oikeudenloukkausten kohteeksi tai jopa tapetuiksi.

Lähteet ja lisätieto:

Lapsen oikeuksien yleissopimus

www.finlex.fi

Annika Parsons: Lapsen edun toteutuminen turvapaikanhakija- ja pakolaislapsia koskeissa päätöksissä. Vähemmistövaltuutetun julkaisu 2010

www.ofm.fi

9. Valtaosa pakolaisista on kouluttamattomia ja lukutaidottomia ihmisiä, jotka eivät työllisty ja elävät mielellään vain sosiaaliturvan varassa

Turvapaikanhakijoiden joukko on taustoiltaan kirjava, eikä hakijoiden koulutustaustoista ole systemaattisesti kerättyä tietoa. Suurimmissa lähtömaissa mahdollisuus peruskoulutukseen ja lukutaitoisten osuus väestöstä vaihtelevat suuresti. YK:n kehitysohjelman UNDP:n tilastojen mukaan esimerkiksi Irakissa (suurin lähtömaa Suomessa viime vuosina) lukutaitoprosentti on 74 prosenttia, Afganistanissa noin 28 prosenttia ja Iranissa 82 prosenttia. Somaliasta luotettavinta tietoja ei ole saatavilla.

Turvapaikanhakijalla on nykyisen lain mukaan oikeus työntekoon kolme kuukautta hakemuksen jättämisestä, mikäli hänellä on Suomen viranomaisten hyväksymät matkustusasiakirjat. Muut hakijat saavat työskennellä kuuden kuukauden oleskelun jälkeen.

Maahanmuuttajien ja pakolaisten työttömyysaste on huomattavasti suurempi kuin kantäväestön, vaikkakin se parani tasaisesti 2000-luvun aikana. Kansalaisuuden mukaan tarkasteltuna korkein työttömyysaste (50-60 prosenttia) on Afganistanin, Irakin, Somalian ja Sudanin kansalaisilla, joista valtaosalla on pakolaistausta.

Heikkoon työllistymiseen on monia syitä. Turvapaikanhakijat saavat maahan ilman suomen tai ruotsin kielen taitoa, joka on usein edellytys työpaikan saamiselle. Turvapaikkahakemusten käsittelyajat ovat pitkät, jopa 1-2 vuotta. Jatkuvan oleskeluluvan puute voi vaikeuttaa turvapaikanhakijan työpaikan saantia. Myös työnantajien ennakkoluulot vaikuttavat työllistymiseen.

Perustavanlaatuiset ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle, myös pa-

kolaisille. Suomalainen työttömyys- ja sosiaaliturva noudattaa ihmisoikeuksien ja perustuslain mukaista yhdenvertaisuuden periaatetta. Pakolaiset saavat työvoima- ja sosiaalitoimistossa saman kohtelun kuin suomalaiset. Työttömänä työnhakijana oleva pakolainen saa siten samaa työttömyyspäivärahaa kuin suomalainen ja maksaa tuloistaan veroa.

Turvapaikanhakijoille myönnettävä tuki on 30 prosenttia pienempi kuin toimeentulotuen vähimmäismäärä. Tällä tuella vastaanottokeskuksessa asuvan turvapaikanhakijan on katettava ruoka, vaatteet, hygienia, liikkumisensa ja muut henkilökohtaiset menot. Lapsilisään tai esimerkiksi opintotukeen turvapaikanhakijat eivät ole oikeutettuja. Mikäli turvapaikanhakija saa vastaanottokeskuksessa päivittäiset ateriat, vähennetään avustuksen perusosasta noin 80 prosenttia.

Lähteet ja lisätieto:

Maahanmuuttajien työllistyminen ja kannustinloukut (Sisäministeriön julkaisuja 2/2009)

www.intermin.fi

United Nations Development Programme (UNDP)

Human mobility and development, Human Development Report 2009

www.undp.org

10. Pakolaiset ovat nuoria, terveitä miehiä. Heidän tulisi olla taistelemassa kotimaassaan.

YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n arvion mukaan noin puolet pakolaisista, turvapaikanhakijoista, maan sisäisistä pakolaisista, kansalaisuudettomista ja paluumuuttajista on naisia. Teollisuusmaihin tulevista turvapaikanhakijoista miehet ovat kuitenkin enemmistö.

Noin kolme neljäsosaa Suomeen tulevista turvapaikanhakijoista on miehiä. Monissa lähtömaissa naisen yhteiskunnallinen asema on heikko. Poikien ja miesten uskotaan selviytyvän matkasta paremmin ja pärjäävän kohdemaassa naisia paremmin. Pakenemisen taustalla voi olla myös se, että miehet ja nuoret pojat ovat vaarassa tulla pakkovärvätyiksi aseellisiin ryhmittymiin.

Tällä hetkellä pakolaisuutta eniten aiheuttavat aseelliset selkkaukset ovat pitkittyneitä ja monimutkaisia konflikteja, joissa siviilit ovat usein väkivaltaisuuksien kohteina. Konfliktin osapuolina voi olla useita maan sisäisiä ryhmittymiä, kansainvälisiä joukkoja sekä yksityissektorin turvallisuusyhtiöitä. Niihin liittyy usein ääriyhmiä erottelematonta väkivaltaa, kuten itsemurhaiskuja. Kriisien seurauksista kärsivät eniten siviilit, mikä lisää pakolaisuutta. Perinteinen ajatus isänmaan puolustamisesta soveltuu huonosti tämän hetken sotiin ja konflikteihin.

Pakolaisuuden taustalla on vaino, joka kohdistuu poliittiseen mielipiteeseen, uskuntoon, alkuperään, sukupuoleen tai seksuaaliseen suuntautumiseen. Vainoaja ei aina ole valtio, vaan se voi olla myös yksityinen taho tai organisaatio, jota vastaan henkilö ei saa suojelua kotimaansa viranomaisilta.

Lähteet ja lisätietoa:
International Crisis Group
www.crisisgroup.org

KÄSITTEITÄ

PAKOLAINEN on henkilö, joka nauttii kansainvälistä suojelua oman kotimaansa ulkopuolella. Hän on paennut kotimaastaan ihmisoikeusrikkomuksia, sotaa tai levottomuuksia. Hän on joutunut jättämään kotimaansa, koska hänellä on perusteltu syy pelätä joutuvansa vainotuksi. Pakolaista vainotaan hänen alkuperänsä, uskontonsa, kansallisuutensa, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittiseen mielipiteen perusteella. Virallinen määritelmä perustuu Geneven pakolaissopimukseen. Yleisessä kielenkäytössä pakolaisella saatetaan viitata myös kaikkiin kotiseudultaan paenneisiin tai kaikkiin niihin, jotka ovat saaneet oleskeluluvan kansainvälisen suojelun perusteella.

MAAN SISÄISET PAKOLAISET ovat joutuneet jättämään kotinsa, mutta eivät ole poistuneet kotimaastaan. Osa heistä on siirretty pakolla omalta kotiseudultaan, osa on paennut maan sisäisiä konflikteja. Pakolaisryhmistä maan sisäiset pakolaiset ovat suurin. Heidän määräkseen arvioidaan noin 26 miljoonaa.

TURVAPAIKANHAKIJA hakee kansainvälistä suojelua toisesta valtiosta. Suomesta turvapaikkaa hakeva voi jättää hakemuksen heti rajalla tai maa-hantulon jälkeen poliisilaitoksella. Turvapaikanhakijalle voidaan myöntää pakolaisstatus, joka perustuu henkilökohtaiseen vainoon. Oleskeluluvan voi saada myös toissijaisen suojelun perusteella, jos henkilöä uhkaavat oikeudenloukkaukset kotimaassa. Humanitaarisen suojelun perusteella oleskeluluvan voi saada, jos olot lähtömaassa ovat sellaiset, että kuka tahansa on vaarassa joutua oikeudenloukkauksen, esimerkiksi erottelemattoman väkivallan, kohteeksi.

KIINTIÖPAKOLAINEN saapuu UNHCR:n uudelleensijoittamisohjelman kautta. Heillä on tullessaan pakolaisstatus ja oleskelulupa. Maahan tultuaan he siirtyvät suoraan asumaan kuntaan. Suomen pakolaiskiintiö on pitkään ollut 750 henkilöä vuodessa. Kiintiöpakolaisina on vastaanotettu muiden muassa kongolaisia, myanmarilaisia ja irakilaisia.

LISÄTIETOJA

Turvapaikanhakijoiden oikeudellinen
asema, turvapaikkapolitiikka:
PAKOLAISNEUVONTA
www.pakolaisneuvonta.fi

Suomen Punaisen Ristin pakolaistyö,
kotoutuminen, perheenyhdistäminen:
www.redcross.fi

Kansainvälinen ja kotimainen pakolaistyö,
tietoa pakolaisuudesta:
SUOMEN PAKOLAISAPU
www.pakolaisapu.fi

Ihmisoikeudet, pakolaisten oikeudet:
AMNESTY INTERNATIONALIN SUOMEN OSASTO
www.amnesty.fi

Lapsen oikeudet, maahanmuuttajalapsen,
ilman huoltajaa tulleet turvapaikanhakijalapsen:
LASTENSUOJELUN KESKUSLIITTO
www.lskl.fi

KIRKON MAAHANMUUTTAJATYÖ
www.evl.fi

Lupa-asiat, päätöksenteko,
turvapaikanhakijoiden vastaanotto, tilastot:
MAAHANMUUTTOVIRASTO
www.migri.fi

Maahanmuuttohallinto,
yhdenvertaisuus, etniset suhteet:
SISÄASIAINMINISTERIÖ
www.intermin.fi

Etnisten vähemmistöjen ja ulkomaalaisten asema,
yhdenvertaisuus ja oikeusturva:
VÄHEMMISTÖVALTUUTETTU
www.ofm.fi

EU:n pakolais- ja turvapaikkapolitiikka:
EUROPEAN COUNCIL ON REFUGEES AND EXILES
www.ecre.org

Tietoa ja puheenvuoroja siirtolaisuudesta:
IHMISIÄ MUUTTOLIIKKEESSÄ -SIVUSTO
www.muuttoliikkeessa.fi

